

Klik **hier** voor het originele artikel (p. 23)

ONS SOORT MENSEN

De duivel schijt altijd op de grote hoop. Dat gezegde betekent zoveel als: wie het al goed heeft, krijgt het nog beter. Er spreekt een gevoel van gelatenheid en onmacht uit: zo gaan de dingen nu eenmaal, maar eerlijk is het niet. Die duivel en zijn grote hoop vinden we ook in het onderwijs terug, stellen sociologen Bourdieu en Passeron. In hun spraakmakende boek *La reproduction* (1970) stellen ze de rol van het schoolsysteem aan de kaak: scholen reproduceren maatschappelijke ongelijkheid door de belangen en macht van de heersende klasse te behouden. Kinderen uit lagere klassen hebben daardoor het nakijken.

HET IDEE

Net als Mijs (zie **artikel** *Loon naar werken?*) laten Bourdieu en Passeron zien dat het meritocratische ideaal een mythe is. Het klopt niet dat als je maar goed je best doet, je alles kunt bereiken. En het klopt ook niet dat scholen kinderen gelijke kansen bieden. Integendeel, scholen reproduceren maatschappelijke ongelijkheid. Dat komt, aldus beide sociologen, omdat de school allerm minst een neutrale omgeving is. Scholen zijn een doorgeefluik van gevestigde belangen. In hun boek leggen ze de onderliggende mechanismen uit.

DE INZICHTEN

Vroeger bepaalde geld hoever je het kon schoppen in de maatschappij. Inmiddels, maken andere soorten kapitaal de dienst uit:

1 CULTUREEL KAPITAAL: DIPLOMA'S

Dit begrip verwijst naar *kennis en opleiding van mensen*. Een groot cultureel kapitaal is af te lezen aan bijvoorbeeld boekenbezit, kennis van filosofie, en regelmatige bezoeken aan musea en concertgebouw, maar ook aan het aantal diploma's dat iemand heeft behaald. Net als geld verwerf je deze vorm van kapitaal niet (alleen) door hard te werken, maar door erfenis en opvoeding. De hogere klasse bezit meer cultureel kapitaal dan de lagere. En dat levert hun

betere banen en posities in de samenleving op. En dat niet alleen: de hogere klasse is bovendien dominant en bepaalt welke cultuur ertoe doet in de samenleving. Want arbeiders kunnen hun kinderen wel inwijden in de cultuur van zeg darten en André Hazes, maar daarmee komen ze minder ver dan leeftijdgenoten die zijn grootgebracht met ballet en Bach.

2 SOCIAAL KAPITAAL: NETWERK

Met sociaal kapitaal bedoelen Bourdieu en Passeron *alle netwerken, groepen en clubs waartoe mensen toegang hebben*. Hoe groter en diverser die netwerken, hoe groter het sociaal kapitaal en hoe meer kansen je hebt. Zoals het in een hedendaagse slogan heet: *het gaat er niet om wie je bent, maar wie je kent*. Ook hier is de hogere klasse in het voordeel. Het netwerk van deze mensen is vanouds groter en dat geven ze door aan hun kinderen. Die verkeren dankzij hun ouders in de 'goede' kringen en weten zo gemakkelijker de sociale ladder te beklimmen dan kinderen van praktisch opgeleide ouders.

Rol van scholen Dat het thuismilieu iemands cultureel en sociaal kapitaal bepaalt, is niet zo vreemd (zie ook kader op de volgende pagina). Gelukkig zijn er scholen die de verschillen compenseren? Helaas niet, stellen beide sociologen. Leraren zijn zelf theoretisch opgeleid en vertegenwoordigen daarmee de dominante cultuur.

Ook lesmethodes weerspiegelen deze. Kinderen die van huis uit ander of minder cultureel kapitaal hebben meegekregen, voelen zich op school minder thuis en moeten moeite doen om zich de vreemde cultuur en de taal van het onderwijs eigen te maken (zie [artikel](#) *Taal is een klasse apart*). Dit 'symbolische geweld tegen minderheidsculturen', zoals Bourdieu en Passeron het noemen, vindt zijn bekroning doordat mensen uit de lagere klasse zich schikken in het systeem. Ze gaan zelf ook geloven dat ze minder goed kunnen leren en het op school en in de samenleving daardoor minder ver schoppen. Bourdieu en Passeron laten met statistische gegevens zien dat Franse arbeiders kinderen – bij gelijke prestaties – minder vaak door selecties komen, sneller afhaken en minder vaak op de universiteit belanden.

PEDAGOGISCHE ACTIES

In hun theorie stellen Bourdieu en Passeron pedagogische actie centraal. De primaire pedagogische actie vindt thuis plaats: kinderen krijgen van ouders de waarden en normen van hun cultuur mee. Op school vindt de secundaire pedagogische actie plaats: scholen geven de waarden en normen van de dominante cultuur door. Hoe meer leerlingen zich thuis voelen bij die dominante cultuur, hoe makkelijker ze het hebben op school. Leerlingen die juist een botsing tussen thuis- en schoolcultuur ervaren, zijn in het nadeel.

IN DE KLAS

Kun je in je eentje maatschappelijk onrecht oplossen? Natuurlijk niet. Maar als leraar kun je wel je steentje bijdragen. Net als bij de meeste grote thema's is de crux: *begin klein*. Het helpt al om je bewust te zijn van de verschillen in het sociaal en cultureel kapitaal van je leerlingen. Probeer scherp te krijgen wat voor de ene leerling vertrouwd is en voor de andere niet. Sta ook eens stil bij je eigen afkomst en milieu. Hoe verliep je eigen schoolloopbaan? Welk kapitaal heb je van huis uit meegekregen en wat heb je zelf misschien moeten bevechten? Gebruik die reflectie om je leerlingen tegemoet te komen. Creëer in je lessen ruimte voor kennis en kapitaal uit andere milieus en culturen (voorbeelden hiervan kun je vinden in het [artikel](#) *Pedagogiek van de wereld*). Laat kinderen ervaringen uitwisselen en samen praten over wat voor hen vanzelfsprekend of vreemd is. Zo geef je ieders eigenheid een plek en zorg je dat alle leerlingen zich thuis kunnen voelen op school. Je kunt helpen om verschillen in startpositie te compenseren. Allereerst door kinderen die iets extra's kunnen gebruiken in het vizier te houden. Schenk vooral ook aandacht aan de ouders: die willen uiteraard het beste voor hun kind, maar weten niet altijd hoe ze hen kunnen ondersteunen bij het leren. Organiseer voor hen eens een ouderavond met praktische tips (zoals samen lezen of een vaste plek en tijd thuis om huiswerk te maken). Vertel ouders dat er ook eenvoudige manieren zijn om een kind te motiveren: bijvoorbeeld door te vragen hoe het was op school. Juist door de ouders bij school en het leren van hun kind te betrekken, kun je de kloof tussen school en thuis verkleinen.

- [Hoofdstuk](#) Bourdieu en de kansenongelijkheid in het onderwijs
- [Website](#) Gelijke Kansen alliantie
- [Praktijkboek](#) Buitenschoolse kennisbronnen van leerlingen
- [Fundskaarten](#) Werken met buitenschoolse kennisbronnen
- [Website](#) de Transformatieve school

Meer lezen!

Uit de praktijk

WEES EEN BAKEN IN DE WIJK

Ouders in de schuldsanering, moeders die kinderen nog in de buggy bij school afleveren, vaders die hun kinderen niet kunnen helpen omdat ze zelf nauwelijks opleiding hebben gehad. De leerlingen op De Witte Vlinder in Arnhem komen niet in een gespreid bedje terecht. 'En juist daarom proberen we de lat hoog te leggen,' verklaart Van den Bovenkamp, leraar in groep 5. 'Voor de leerlingen én voor onszelf.' 'Jij komt hier om te leren en ik zorg dat ik goed en meestal ook nog leuk les geef,' houdt hij zijn klas voor. Goed lesgeven betekent voor hem zo veel mogelijk effectieve leertijd en ruime aandacht voor basisvaardigheden. Zo geeft hij elke ochtend een dicteetje en rekent hij bij elke leswisseling even met de bal (zie www.zoleerjekinderenrekenen.nl). Sinds enige jaren werkt Van den Bovenkamp volgens het model van Expliciete Directe Instructie (**EDI**), met de ik-wij-jullie-jij-fases waarin de rol van de leraar steeds kleiner wordt. Neem het maken van meervouden. Van den Bovenkamp schrijft **succescriteria** op het bord, bijvoorbeeld: om dit leerdoel te halen, moet je weten wat een zelfstandig naamwoord is. 'Daarna **activeer ik voorkennis** door de klas te vragen 5 zelfstandige naamwoorden op hun **wisbordje** te schrijven. Vervolgens doe ik een aantal keren voor hoe je een meervoud maakt, oefenen we dat samen ook een paar keer en daarna gaan de leerlingen in tweetallen oefenen en ten slotte alleen.' De leraar loopt rond en controleert met vragen of leerlingen het begrijpen. Wie het begrijpt, mag afhaken en krijgt verdiepingsstof. 'Ik werk **niet met vaste niveaugroepen** zoals voorgeschreven door het LOVS van Cito. Want misschien heeft een leerling die slecht scoorde op het aanwijzen van de persoonsvorm wel heel veel aanleg voor meer-voudsvormen. Via de EDI-aanpak ontdek ik dat heel snel.' Van den Bovenkamp heeft er bewust voor gekozen in een wijk als deze les te geven. 'School is voor onze leerlingen heel belangrijk. In een gegoede wijk krijgen kinderen het wel van thuis mee. Maar hier kan ik als leraar een baken zijn en het verschil maken.'